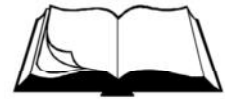




מִי יֵם הֵי יֵם



"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 553

אייר תשפ"ה

מכירת זמן לגוי, ימי ספירת העומר

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

לע"נ

מרת גילה זהבה בת הג"ר מרדכי וינגרטן ע"ה
נלב"ע כ"ו בסיו תשפ"ה

חמץ שנמכר לגוי

חמץ שנמכר לגוי ועבר עליו הפסח

▲ **שאלה:** בעל חנות מכולת מכר חמצו במכירת חמץ אצל הרב, ואחרי פסח החזיר הגוי את החמץ כנהוג, האם יש ענין להחמיר שלא להשתמש בחמץ זה?

תשובה: מותר לכתחילה לקנות ולאכול מוצרי חמץ שנמכרו קודם הפסח לנכרי כנהוג (שו"ע סי' תמ"ח סעיף ג', "הליכות שלמה" פ"ו ס"ט בשם הגר"ש ז"ל אויערבאך זצ"ל), ואין שום סברא להחמיר בזה ("אגרות משה" או"ח ח"ד סי' צ"ה), ואפילו המחמירים "שלא למכור" חמץ בעין, אין שום מקום להחמיר "שלא לקנות" חמץ בעין שכבר נמכר לגוי, משום שאיסור חמץ שעבר עליו הפסח הוא רק קנס שקנסו חכמים למי שלא ביער חמצו, "וכיון שהחזיר מכר חמצו אצל הרב כנהוג, מהיכי תיתי למיקנסיה" (הג"ר דוד פרנקל זצ"ל בשם מרן ה"חזון איש" זצ"ל, מובא בספר "זכרון לדוד").

בחי' ה"חזון איש" היו שרצו להכניס חומרא חדשה שלא לקנות חמץ שנמכר לגוי, וה"חזון איש" לא היה נוחא ליה שיכניסו חומרא זו לציבור, משום שגורם הפסח מרובה למפעלים, וגם יכול לגרום למכשולים חמורים (הגר"י לנדו שליט"א). וכן היה מעשה שהשתתף מרן ה"חזון איש" זצ"ל בבר מצוה בחודש אייר אצל משפחת הלפרין, וכששאלו מה להביא לו לשתות, הצביע על הבירה, אמרו לו שזה מלפני פסח והיה מכור לגוי, ואעפ"כ ביקש לשתות, והסביר ה"חזון איש" זצ"ל שאין שום איסור לשתות מה שנמכר לגוי, כי המוכר עשה מה שאמרו לו, ולא שייך לקנוס.

חמץ שנמכר לגוי בקנין סודר

▲ **שאלה:** מי שמכר חמץ לגוי רק ע"י קנין סודר, ואחר הפסח החזיר הגוי את החמץ, האם מותר החמץ באכילה?

תשובה: לכתחילה כשמכר את החמץ אין לסמוך על קנין סודר משום שיש"א שלא מועיל קנין סודר בגוי, ולכן במכירת חמץ ע"י הרבנים עושים שבעה סוגי קנינים, כדי לצאת את כל השיטות בהידור, אבל בדיעבד אפילו אם מכר רק בקנין סודר מותר באכילה אחר הפסח, דמאחר דחמץ לאחר הפסח אינו אסור אלא מקנסא דרבנן, באופן שיש"א שהיה מכור לא אסור, ועוד כיון דחמץ לאחר זמן איסורו בלא"ה אינו ברשותו אלא שעשה הכתוב כאלו היה ברשותו לעבור עליו, בקנין כל דהו סגי דעכ"פ מגלי דעתיה דלא נוחא ליה ואפקיה מרשותו (משנ"ב סי' תמ"ח ס"ק י"ז).

מכר חמץ של אביו שלא מדעתו

▲ **שאלה:** בעל תשובה שאביו עדיין אוכל חמץ בפסח ר"ל, מכר את חמץ אביו על ידי רב בית הכנסת, כדי שלא יעבור על "בל יראה ובל ימצא" על החמץ שאינו אוכל. האם הוא יכול לאכול מחמץ של אביו לאחר פסח?

תשובה: מסתבר שמכיון שמכר לגוי (אפילו שאביו עדיין אוכל, מ"מ מה שלא אכל ואין עומד לאכול ממנו למשך ימי הפסח) חלה עליו המכירה מדיון זכין לאדם שלא בפניו, וזוהי זכות שאביו לא יעבור עליו ב"בל יראה", וחבן יכול לאכול מחמץ של אביו לאחר הפסח (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

ואף ששיטת הקצ"ח (סי' רמ"ג) שזכין "לאדם" ולא זכין "מאדם", כבר הורה לי בזה הגר"ש אלישיב זצ"ל, שלהלכה קי"ל שזכין "מאדם" שלא בפניו, וכדמשמע בגמרא (פסחים י"ג). לגבי שומר, ע"י שם, ולכן הורה הגר"ש אלישיב זצ"ל שאפשר לכתחילה למכור חמץ של אחרים שלא מדעתו.

שכח למכור את החמץ ומצא קמח שנטחן לפני פסח

▲ **שאלה:** במצאי פסח נזכר שלא מכר את החמץ לפני פסח, עקב טרדות שהיו לו בימים שלפני פסח, ובביתו כמה חבילות של "קמח חיטה" שקנה לפני הפסח, האם מותר להשתמש בקמח ולאפות ממנו חלות? וכן מה הדין אם ימצא חמץ בביתו?

תשובה: אם ימצא חמץ בביתו החמץ אסור באכילה, כמבואר בשו"ע

ספירת העומר

זמן ספירה

▲ לכתחילה יש להתפלל ערבית מיד כשהגיע הזמן ולא לאחר, כדי שישפור העומר בתחילת הלילה ויש בזה "תמימות" (משנ"ב ס"ק ב'). אולם אם יש לו מניין קבוע בשעה מאוחרת, כגון אחרי הלימוד וכו', אין להקדים לספור קודם ערבית ביחידות, וכן אין צורך להקדים להתפלל ערבית, אלא יכול להתפלל בזמן הקבוע ("אגרות משה" או"ח ח"ד סי' צ"ט, הגר"ש אלישיב זצ"ל, "שבת הלווי" ח"ו סי' י"ג).

אכילה לפני ספירת העומר

▲ אסור לאכול פת או מזונות קודם ספירת העומר אבל טעימה מותר, והאיסור הוא מצאת הכוכבים ולא מבין השמשות (שו"ע סי' תפ"ט ס"ד, ומשנ"ב ס"ק כ"ג, ושעה"צ ס"ק כ"ט).
וכן אסור חצי שעה קודם, וכמבואר לענין מעריב (שו"ע סי' רל"ה, משנ"ב סי' תפ"ט ס"ק כ"ג), והיינו משקיעת החמה שזה חצי שעה קודם צאת הכוכבים בארץ ישראל, ואין צריך להחמיר כחצי שעה לפני שקיעת החמה (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

התחיל לאכול ונזכר שלא ספר

▲ אם התחיל לאכול תוך חצי שעה לפני צאת הכוכבים בלי שומר, יש להפסיק מלאכול ולספור, אע"ג דקי"ל שבמצוה דרבנן אי"צ להפסיק באמצע אפילו התחיל באיסור מ"מ כיון שאין בו טורח כלל, לכתחילה חוששין לסוברים שספירה בזה"ז מדאורייתא, ולכן יפסיק באמצע, אבל אם התחיל לאכול קודם החצי שעה יגמור האכילה ויספור אח"כ (רמ"א שם ומשנ"ב ס"ק כ"ה).

השומר שמותר לסמוך לכתחילה

▲ אם יש לו שומר, היינו שביקש מחברו להזכירו אח"כ לספור, מותר להתחיל לאכול אפילו כבר הגיע הזמן לספור, דהיינו צאת הכוכבים (ע"י משנ"ב סי' רל"ה ס"ק י"ח, שכ"כ לענין מעריב). אבל אם אין לו שומר פרטי רק סומך על שומר כללי, דהיינו במקום שהמנהג שהשמש קורא לספור ספירה, יכול לסמוך על זה לענין התחלת אכילה בתוך בין השמשות (משנ"ב סי' תפ"ט ס"ק כ"ג). אבל לאחר צאת הכוכבים אין לסמוך רק על שומר פרטי ("חוט שני" שבת ח"ד עמ' ע"ז, ומיושב בזה הסתירה לדברי המשנ"ב סי' רל"ה ס"ק י"ח).

ספירה עם הציבור

▲ **שאלה:** הגיע מאוחר למעריב והתפלל שמו"ע עם הציבור (ע"מ לומר ק"ש וברכותיה אח"כ), ועכשיו הציבור אומרים ספירת העומר, האם יש לספור עמם?

יסוד השאלה הוא, דהטעם דסופרים לאחר מעריב, משום תדיר ושאינו תדיר - תדיר קודם, ועוד ק"ש שהוא דאורייתא קודמת לספירת העומר (שהוא מדרבנן לרוב הפוסקים), וכמבואר ב"ביאור הלכה" (רש"י סי' תפ"ט). אי"כ בנד"ד כיון שעדיין לא קרא ק"ש, לפי שני הטעמים הנ"ל היו צריכים קודם לומר ק"ש וברכותיה, ואח"כ לספור העומר.

תשובה: הורה בזה מרן ה"חזון איש" זצ"ל שישפור עם הציבור משום מעלת ברוב עם, ועוד מכיון שאם יחכה לספור לבד לאחר שאמר ק"ש

וברכותיה, עלול מאוד שישכח לספור, ולכן יש לספור מיד ויאמר אח"כ ק"ש וברכותיה.

נשים במצות ספירת העומר

נשים פטורות מספירת העומר, כיון שהוא מ"ע שהזמן גרמא. וכתב **המשנ"ב** (סי' תפ"ט ס"ק ג') שאפילו לפי מנהג האשכנזים שנשים רשאיות לברך על מ"ע שהזמן גרמא, בכל זאת על ספירת העומר לא יברכו, כיון שכן בודאי יטעו יום אחד וישכחו מלברך.

אולם אשה שמדקדקת במעשיה, ויודעת בעצמה שלא תשכח, יכולה לברך על ספירת העומר, וכן הראוי שתעשה סימנים בביתה לזכור לספור בכל לילה (**"ארחות רבינו"** ח"ב עמ' צ"ד, וספר **"הל' חג בחגי"** בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל), ואמר לי **אמנו"ר** זצ"ל שכן נהגו במדינות אשכנז.

אילס בספירת העומר

אילס חייב במצוות, והוא פיקח לכל דבר (**ב"י** סי' נ"ה ד"ה מצאותי כתוב), לכן יבקש מאחר להוציאו. ולפי הפוסקים דלא שייך שומע כעונה בספירת העומר (**עי' משנ"ב** סי' תפ"ט ס"ק ה') שמה מ"מ פטור, כיון שלא יכול לקיימו, ואולי עכ"פ יספור ע"י כתיבה מדין כתיבה כדיבור (**עי' שו"ת רע"א** סי' כ"ט ו', וב"שערי תשובה" שם ס"ק ו').

מי שלא מבין את הספירה האם יכול לברך?

שאלה: בשכונתי גר עולה חדש מרוסיה, ואני מלמדו להתפלל ולברך לפני האוכל ולפני קיום המצוות – האם עלי ללמדו גם לספור ספירת העומר בברכה?

תשובה: מצות ספירת העומר שונה מכל שאר המצוות הנעשות ע"י דיבור, כגון: קידוש, תפילה והבדלה. שבשאר המצוות, אפילו מי שאינו מבין כלל את פירוש המילים יכול להתפלל ולקדש (**עי' שו"ע** או"ח סי' קצ"ג ס"א, **משנ"ב** ס"ק ה' ו**שע"צ** ס"ק ג'), כי סוף סוף הוא אומר את הברכה. מה שאין כן בספירת העומר, שהמצווה היא למנות הימים, אי"כ אין די באמירת הספירה אלא צריך להבין מה שאומרים כדי שיחשב סופר, וכמו שכתב **המשנ"ב** (סי' תפ"ט ס"ק ג') בשם **"שולחן שלמה"**. שנשים שאינן יודעות פירוש המילים אינן יכולות לספור. והטעם מפני שיסוד מצוות ספירת העומר הוא למנות את היום, ומי שאינו יודע מה הוא אומר הרי אין הוא מונה כלל (וכ"כ **המשנ"ב** שם ס"ק ה', ו**שע"צ** ס"ק ו').

מסופק איזה יום

כעין זה מצינו לגבי מי שנמצא בדרך ואינו יודע את יום הספירה, ואומר: "היום או שמונה ימים או תשעה". דדנו **האחרונים** האם יכול לברך על ספירה זו כיוון שממה נפשך יאמר את הספירה הנכונה, או שעל ספירת ספק אין מברכין? וכתב בספר **"דבר אברהם"** (ח"א סי' ל"ד) שכיוון שיסוד מצוות ספירת העומר הוא לספור ולמנות את אותו היום, אם כן, מי שמסופק איזה מנין היום, אין זו ספירה כלל.

ספירת העומר באמצע קדיש

שאלה: לאחר שמונה עשרה הש"ץ אמר קדיש "תתקבל" ובטעות כשהגיע ל"דאמירן בעלמא ואמרו אמן" הפסיק והתחיל ברכת ספירת העומר, מה עליו לעשות?

תשובה: יש לגמור את הברכה והספירה, ויאמר "עלינו", ולאחר מכן יאמר קדיש "תתקבל" (**הגר"ח קניבסקי** זצ"ל).

ספר ספירת העומר באמצע שמו"ע

שאלה: באמצע "שמע קולנו" של ערבית שכח שהוא באמצע התפילה וספר עם הציבור (ואח"כ תפס שהוא באמצע שמו"ע והמשיך), ושוב לא ספר פעם נוספת, האם יצא יד"ח או לא? **תשובה:** עשה שלא כדין אבל בדיעבד יצא, ויכול למחרת להמשיך לספור עם ברכה (**הגר"ח קניבסקי** זצ"ל).

כרטיס ספירה לשבת הבאה

בית כנסת שמתפללים שם רק בליל שבת ויש להם כרטיסים לספירת העומר, אסור להוציא כרטיס עבור שבת הבאה שיש בזה איסור בורר, והוא כבורר אוכל מפסולת לאחר זמן.

כרטיס ספירה לאותה שבת

אבל אם יש בו צורך להיום, והם מעורבים יחד מותר לחפש ולקחת אחד הכרטיסים ולבדוק אם הוא של אותו היום, ואם לא יחזירו למקומו (ספר **"ספירת העומר"** עמ' צ"ה בשם **הגר"ש אויערבאך** זצ"ל), וכעין מש"כ **במשנ"ב** (סי' ש"ט ס"ק ג') שכשיש ב' מיני פירות מונחים זה על גבי זה יכול לקחת מין אחד כדי להגיע למין השני.

הכנה משבת לחול

שאלה: כל בוקר אני מניח "כרטיס ספירת העומר" על המיטה בכדי להזכיר לי בלילה לפני שאני הולך לישון שצריך לספור. האם מותר לעשות כן בשבת בבוקר (באופן שאין בזה משום בורר), או שמא זה נחשב הכנה לצורך מוצאי שבת?

תשובה: מכיון שזה רק טרחא בעלמא לצורך מצוה, מותר לעשות כן אפילו לצורך מחר (**הגר"ש אלישיב** זצ"ל, **הגר"נ קרליץ** זצ"ל). ויש להוסיף שלא דמי להא דכתב **הרמ"א** (או"ח סו"ס תרס"ז), שאסור להכין ביו"ט לצורך הלילה, אף שהוא לצורך מצוה, דשאני התם שיכול לעשות גם בלילה, משא"כ בזה שיבוא לחפש שיתבטל המצוה לגמרי ועוד שהתם איכא טרחא יתירה.

אבילות בימי הספירה

מנהגי אבילות בימי הספירה

מכיוון שמתו עשרים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא, נוהגים בזה כמה דיני אבילות במשך ימי העומר. ויש בזה כמה מנהגים מתי לנקוט אבילות:

- יש נוהגים מפסח עד יום ל"ד לעומר (**שו"ע** סי' תצ"ג) וכן נוהגים בני ספרד. ולדעתם אין שום היתר להקל בדיני אבילות ביום ל"ג בעומר.

- יש נוהגים אבילות למשך ל"ג יום, מיום א' דחומה"מ פסח. ולדעה זו מקילין ביום ל"ג בעומר בבוקר (ומשום מקצת היום ככולו) אבל לא מהלילה. וכן הוא מנהג הרבה בני אשכנז.

- ויש נוהגים מא' דר"ח אייר ל"ג יום עד ג' סיון. ויש נוהגים מב' אייר עד ערב שבועות. ולשני מנהגים אלו מקילין בדיני אבילות גם ביום ל"ג בעומר. (**עי' שו"ע** סי' תצ"ג סעיפים ב"ג, ו**משנ"ב** שם).

מנהג האר"י ז"ל

בישערי תשובה (סי' תצ"ג ס"ק ח'), בשם **האר"י** ז"ל כתוב לא להסתפר כלל עד ערב חג השבועות ואפילו יזדמן ברית מילה אין להסתפר. והביאור לדעתו ז"ל שאין זה מדין אבילות רק ענין עפ"י הסוד, שיש בימים אלו דינים התלויים בשערות, ולכן אפילו לחתן אין להסתפר בל"ג בעומר (**שו"ת "מנחת אלעזר"** ח"ב סי' מ"ד).

ומי שנהג כמנהג **האר"י** ז"ל ורוצה לחזור בו, צריך התרת נדרים (**"כף החיים"** ס"ק י"ד בשם כמה פוסקים).

מנהג **האר"י** ז"ל הוא רק לענין תספורת שהוא עפ"י סוד. אבל לענין נישואין, תלוי כל אחד לפני מנהגו (**שו"ת "מנחת אלעזר"**) וי"א גם על נישואין.

תספורת

אין לגלח בין שערות הראש ובין שערות הזקן בימים אלו בין אנשים ובין נשים, ואפילו קטנים שלא הגיעו לחינוך. אבל לצורך, כגון שיש פצעים או כינים, מותר (**הגר"ש אלישיב** זצ"ל).

גזירת השפם בימי העומר

שאלה: האם מותר לגזוז בשפם בימי העומר אפילו שלא מעכב את האכילה?

תשובה: מצינו לפעמים שהתירו ליפות השפם אפילו באופן שלא מעכב האכילה ולפעמים אסרו. דאיתא **בשו"ע** (ח"א חול המועד סי' תקל"א סעיף ח'), כל אדם מותר ליטול שפה בחול המועד, וכתב **המשנ"ב** (ס"ק כ"א) אפילו אינה מעכבת האכילה ע"י שם. והיינו שלא גזרו עליו כלל באיסור תספורת בחומה"מ.

אולם בהל' בין המצרים כתב **השו"ע** (סי' תקנ"א סעיף י"ג) ובזקן כל שמעכב את האכילה מותר ומפי' **המשנ"ב** (ס"ק פ') היינו השפה, ע"י שם. ומבואר בפוסקים בהל' אבילות שדוקא מה שמתלכלך בשעת אכילה (**עי' רמב"ן** מו"ק י"ד), אבל סתם ליפות השפם אסור.

ולענין תספורת בימי העומר יש לדון דלכאורה כיון שזה בגדר אבילות, מסתבר שדמי יותר להל' אבילות שאסרו בזה, אולם כתב **ביביאור הלכה** (סי' תצ"ג) בשם **הפמ"ג** כל מה שהתירו להסתפר בחומה"מ התירו בימי העומר דלא עדיף מחומה"מ, ע"י שם. ולפי"ז כמו שבחומה"מ התירו להסתפר בשפם אפילו באופן שלא מעכב האכילה כמו כן מותר להסתפר בימי העומר (וכן הורו **הגר"ש אלישיב** זצ"ל ו**הגר"נ קרליץ** זצ"ל).

תזמורת וניגונים

אין לעשות ריקודים ומחולות בימים אלו (**משנ"ב** סק"ג), וכן נהגו לא לשמוע שירים מ"נגן" או טייפ וכד', אפילו שירים בפה ללא תזמורת (**הגר"ש אלישיב** זצ"ל ובעל **"שבט הלוי"** זצ"ל).

מרכיזה של טלפון

מרכיזה של טלפון שמשמיעה שירים בהמתנה ויש טרחא לנתק את השיחה, מותר להשאירו. וכן המטלפן אינו צריך להימנע מלשמוע, כיון שאינו שומע להטאתו אלא כדי לדעת אם הוא עדיין על קו הטלפון (**הגר"ש אלישיב** זצ"ל).

גן ילדים

גן ילדים שבו תינוקות קטנים שלא הגיעו לחינוך, מותר לגנן שם כיון שזה להנאת הילדים ולא לצורך הגננת. אבל במסיבות שיש הנאה לגננת ולהורים אסור (**הגר"ש אלישיב** זצ"ל, ובהגיעם לגיל חינוך נוהגים להחמיר (**שו"ת "אגרות משה"** או"ח ח"ד סי' כ"א אות ד').

תשובה לחידה מגיליון 548

חידה: מתי קוראים 92 פסוקים בעליה אחת?

תשובה:

א. ב' כי תשא נוהגים לקרוא ללוי פרשת העגל משום שלויים לא עבדו בעגל (**"מגן אברהם"** ס' תל"ח ס"ק ח', ו**פר"ח** שם ס"ז), ולכן כשאין כהן ויש לוי מעלים את הלוי ראשון וקוראים מתחילת הפרשה עד שלישי, סה"כ 92 פסוקים.

ב. כשלא קראו בשבת מחמת איזה אונס, ומשלימים בשבוע הבא, יש נוהגים שבהן עולה מתחילת פרשה קודמת עד שני של פרשה זו, ובדרך כלל יש יותר מ-92 פסוקים, אמנם לדעת **המשנ"ב** (ביה"ל ס' הל"ה ס"ב ד"ה היראת) מחברים את הפרשיות בעליה רבישית.